

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema

(COM(2021) 137 final),

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES vaiko teisių strategija“

(COM(2021) 142 final)

(2021/C 374/10)

Pranešėja **Kinga JOÓ**

Bendrapranešėję **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2021 3 23
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 6 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 7 7
Plenarinė sesija Nr.	562
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	231 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Nepriimtinais daug – vienas iš keturių vaikų visoje ES auga skurdo ir socialinės atskirties rizikos sąlygomis, todėl Europai reikalingas suderintas požiūris, pagrįstas tvirta politika ir teisinėmis sistemomis, siekiant sustabdyti šią tendenciją ir padėti išsivaduoti iš kartos į kartą perduodamos nepalankios socialinės padėties. Turi būti užsibrėžtas aukštas tikslas iki 2030 m. iš skurdo išvaduoti ne tik penkis milijonus vaikų, bet visus vaikus.

1.2. Labai svarbu integruoti vaiko teisių aspektą į politikos formavimą. Praktiškai kiekviena politikos sritis daro įtaką vaikų gyvenimui, todėl reikia laikytis visos visuomenės požiūrio, siekiant užtikrinti, kad skirtingomis politikos strategijomis (susijusiomis su šeima, švietimu, ekonomika, skaitmeniniu pasauliu, aplinka ar būstu) vaikams būtų suteikiamos galios ir būtų daromas ilgalaikis teigiamas poveikis jų sveikatai ir gerovei. Reikia skubiai patvirtinti integruotą požiūrį ir horizontaliąsias priemones ES, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, siekiant aprėpti visas svarbias sritis, kurios gali turėti įtakos vaikų gyvenimui tiek šiandien, tiek ateityje.

1.3. EESRK rekomenduoja į nacionalinius veiksmų planus dėl vaiko garantijų sistemos įtraukti dvi ir daugiau kartų apimančias priemones, skirtas remti tiek vaikus, tiek jų tėvus, nes vaiko pažeidžiamumo klausimo negalima spręsti neatsižvelgiant į jo šeimos pažeidžiamumą. Tėvai ir globėjai turi būti remiami įvairiais veiksmais, kaip antai pakankamomis pajamomis, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, deramai apmokamomis motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogomis, taip pat slaugos atostogomis, lanksčiomis darbo sąlygomis ir šeimoms palankiomis darbo vietomis.

1.4. Kaip nurodyta ES sutarties 2 straipsnyje, visos valstybės narės privalo užtikrinti žmogaus ir vaiko teises. Reikia tvirtesnės Europos politikos sistemos dėl vaiko teisių. Ją sukurti ragino daugelis suinteresuotųjų subjektų. Būtina konsultuotis su organizuota pilietine visuomene, ypač su socialinėmis tarnybomis, vaikų, šeimų organizacijomis, formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugų teikėjais, ir tinkamai juos įtraukti į nacionalinių veiksmų planų rengimą ir jų stebėsenos mechanizmus. Tiksliniai veiksmai būtų geriausia parama veiksmingam šių dviejų ES sistemų įgyvendinimui siekiant panaikinti skurdą ir skatinti vaikų sveikatą ir gerovę.

1.5. Tik 11 šalių skyrė specialų ESF+ finansavimą vaikams iš skurdo išvaduoti, o kai kurių kitų valstybių narių vaikų skurdo rizikos rodikliai buvo labai arti ES vidurkio. EESRK rekomenduoja visoms valstybėms narėms bent 5 % ESF+ finansavimo skirti vaikų skurdo panaikinimui. Be to, reikia gerinti kokybiškų suskirstytų duomenų rinkimą, kad būtų galima stebėti pažangą, siekiant panaikinti vaikų skurdą ir socialinę atskirtį.

1.6. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms užtikrinti galimybę nevaržomai naudotis ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, švietimo, mokyklinės veiklos ir sveikatos priežiūros paslaugomis ir jas gauti nemokamai. Arba, valstybės narės gali tinkamomis išmokomis pinigais užtikrinti, kad vaikai šias pagrindines paslaugas gautų neužkraunant papildomos finansinės naštos šeimoms.

1.7. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms, rengiant savo nacionalinius planus pagal vaiko garantijų sistemą, prireikus nurodyti tikslinę amžiaus grupę, kartu pažymint, kad vaiko teisės taikomos jaunesniems nei 18 metų asmenims. Tai ypač svarbu siekiant užtikrinti tokių sistemų kaip vaiko garantijų sistema ir Jaunimo garantijų iniciatyva sąveiką, kuo geriau atsižvelgiant į paramos gavėjų interesus.

1.8. EESRK ragina Komisiją suderinti Vaiko teisių strategiją horizontaliuoju koordinavimo lygmeniu su kitomis neseniai patvirtintomis Europos strategijomis, tokiomis kaip Lyčių lygybės strategija, LGBTIQ asmenų lygybės strategija, Romų strategija ir Neįgalųjų teisių strategija.

2. Įvadas

2.1. Vaiko teisės yra visų jaunesnių nei 18 metų asmenų žmogaus teisės. Europos Sąjungos sutarties (ES sutarties) 3 straipsnio 3 dalyje ir ES pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nustatytas ES tikslas užtikrinti vaiko teisių apsaugą. Europos Taryba skatina ir gina vaikų žmogaus teises, remdamasi Europos žmogaus teisių konvencija, Vaiko teisių strategija (2016–2021 m.) ir kitais atitinkamais teisės standartais. Pagal Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (JT VTK) kiekvienam jaunesniam nei 18 metų amžiaus asmeniui pasaulyje turi būti suteikiamos tokios pačios pilietinės, politinės, ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės, nepriklausomai nuo jo etninės kilmės, lyties, religijos, kalbos, gebėjimų, migracijos statuso, seksualinės orientacijos ar bet kokio kito statuso. Šiuo atveju taip pat taikoma Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencija (JT NTK) ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai (DVT).

2.2. 2007 m. birželio 4 d. buvo pradėtas kasmetinis Vaiko teisių forumas. Šia platforma sudaromos sąlygos ES institucijų ir kitų suinteresuotųjų šalių dialogui ir kasmet stebimi ES veiksmai vaiko teisių srityje. 2010 m. EESRK priėmė nuomonę dėl Vaikų skurdo ir gerovės ⁽¹⁾, o 2011 m. – nuomonę dėl ES vaiko teisių darbotvarkės ⁽²⁾, kuriose valstybės narės raginamos visais įmanomais būdais remti vaikus.

2.3. 2013 m. vasario 20 d. Komisija priėmė rekomendacijas dėl vaikų teisių stiprinimo, vaikų skurdo mažinimo ir vaikų gerovės gerinimo ⁽³⁾. 2015 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamentas paragino Komisiją ir ES valstybes nares sukurti vaiko garantijų sistemą ir programas, suteikiančias tėvams paramą ir galimybes išsivaduoti iš socialinės atskirties ir įsilieti į darbo rinką ⁽⁴⁾. 2017 m. gruodžio 13 d. Parlamentas, Taryba ir Komisija paskelbė Europos socialinių teisių ramstį, kuriame taip pat daug dėmesio skiriama 11 principui „Vaikų priežiūra ir parama vaikams“ ⁽⁵⁾. Pagal Europos socialinių teisių ramstį taip pat skelbiama teisė į apsaugą nuo skurdo ir teisė į konkrečias priemones, skirtas didinti lygias galimybes. Imdamasi tolesnių veiksmų, 2020 m. liepos mėn. Komisija užsakė atlikti galimybių studiją ⁽⁶⁾, o 2020 m. rugpjūčio mėn. pradėjo viešas konsultacijas dėl vaiko garantijų sistemos ir ES vaiko teisių strategijos įgyvendinimo.

⁽¹⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 34.

⁽²⁾ OL C 43, 2012 2 15, p. 34.

⁽³⁾ OL L 59, 2013 3 2, p. 5.

⁽⁴⁾ 2015 m. Europos Parlamento rezoliucija dėl nelygybės mažinimo ypatingą dėmesį skiriant vaikų skurdui (OL C 366, 2017 10 27, p. 19), 46 punktą.

⁽⁵⁾ Tarpinstitucinė deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramščio.

⁽⁶⁾ Vaiko garantijų sistemos galimybių studija, galutinė ataskaita.

2.4. 2021 m. kovo 24 d., remiant Europos Parlamentui⁽⁷⁾, Komisija priėmė pirmąją išsamią 2021–2024 m. ES vaiko teisių strategiją, taip pat pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema.

3. Bendros pastabos dėl ES vaiko teisių strategijos ir Komisijos pasiūlymo dėl Europos vaiko garantijų sistemos

3.1. ES vaiko teisių strategija yra teisėmis pagrįsta politikos sistema, integruojanti vaiko teises kaip kompleksinį ES politikos ir teisės aktų klausimą. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl ES vaiko garantijų sistemos yra teisiškai privalomas ir jame numatomi aiškūs įgyvendinimo veiksmai, tikslai ir priemonės, kuriuos atidžiai stebės ES. EESRK palankiai vertina abu pasiūlymus, tikėdamas, kad jų įgyvendinimas padės Europos ir nacionaliniu lygmenimis skatinti vaikų gerovę ir mažinti vaikų skurdą.

3.2. Vaikai yra pažeidžiamiausi mūsų visuomenės nariai ir patys negali kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi. Plačiai paplitusios yra įvairios smurto prieš vaikus formos. Per COVID-19 pandemiją dažniau pasitaiko tam tikrų formų smurto atvejų, kaip praneša policija ir pagrindines paslaugas teikiančios pagalbos tarnybos, kaip antai vaikams skirtos pagalbos linijos daugelyje valstybių narių, kuriose auga tokių atvejų skaičius⁽⁸⁾. Remiantis 2019 m. Eurostato duomenimis, 18 mln. vaikų arba 22,2 % vaikų ES augo skurdo ir socialinės atskirties rizikos sąlygomis, ir tikėtina, kad šis skaičius didės dėl socialinių ir ekonominių pandemijos pasekmių⁽⁹⁾. Vienas iš keturių vaikų ES auga stabilaus pagrindo neturinčiose šeimose, kurioms reikalinga parama siekiant išsivaduoti iš ištisoms kartoms būdingo skurdo.

3.3. **Vaikai prabilo apie norimas teises ir ateitį** apklausoje „Mūsų Europa. Mūsų teisės. Mūsų ateitis“⁽¹⁰⁾, kuria buvo prisidėta prie ES vaiko teisių strategijos ir vaiko garantijų sistemos formavimo. Apskritai penkios vaiko teisių organizacijos sukaupė daugiau kaip 10 000 vaikų nuomonių. Išvados aiškiai parodė, kad vaikų nuomonė turi padėti formuoti ES ekonomines, socialines, teises ir politines sistemas bei prioritetus.

3.4. **ES vaiko teisių strategijoje laikomasi holistinio požiūrio**, o svarbiausias jos tikslas – padėti geresnio gyvenimo pagrindus ES ir viso pasaulio vaikams šešiose svarbiose srityse: i) vaikų dalyvavimo ES politiniame ir demokratiname gyvenime; ii) socialinės ir ekonominės įtraukties, švietimo ir sveikatos; iii) visų formų smurto ir diskriminacijos prevencijos bei apsaugos nuo jų; iv) vaiko interesus atitinkančio teisingumo; v) vaikų skaitmeniniame amžiuje ir vi) vaiko teisių pasaulinio aspekto. **Pasiūlyme dėl Tarybos rekomendacijos, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema**, daugiausia dėmesio skiriama socialinei ir ekonominei įtraukčiai ir galimybėms vaikams naudotis pagrindinių paslaugų rinkiniu: ikimokykliniu ugdymu ir priežiūra, švietimu ir mokykline veikla, galimybe naudotis sveikatos priežiūra, sveikai maitintis ir gyventi tinkamame būste. Juo taip pat prisidedama prie ES vaiko teisių strategijos, kurioje dėmesys skiriamas ES gyvenantiems vaikams.

3.5. Strategijoje raginama skatinti įtraukesnį ir sisteminių vaikų dalyvavimą vietos, nacionaliniu ir ES lygmenimis. Tai bus pasiekta pasitelkiant **naują ES vaikų dalyvavimo platformą**, kuri bus sukurta kartu su Europos Parlamentu ir vaiko teisių organizacijomis, siekiant užtikrinti geresnį vaikų dalyvavimą priimant sprendimus.

3.6. Strategijoje raginama užtikrinti, kad **vaikai augtų nepatirdami smurto ir išnaudojimo**. Vaikai gali tapti aukomis, liudytojais, taip pat smurtinių nusikaltimų vykdytojais. Remiantis TDO ataskaitomis, daugelis vaikų darbo rinkoje yra išnaudojami ir naudojami priverstiniam darbui, įskaitant seksualinį išnaudojimą ir prostituciją. Šioje strategijoje taip pat

⁽⁷⁾ EP rezoliucija (2021) dėl vaikų teisių, atsižvelgiant į ES vaiko teisių strategiją.

⁽⁸⁾ PSO Europos regiono biuras, *The rise and rise of interpersonal violence – an unintended impact of the COVID-19 response on families* (2020 m.).

⁽⁹⁾ UNICEF, *Supporting Families and Children Beyond COVID-19 – Social protection in high-income countries* (2021 m.).

⁽¹⁰⁾ UNICEF, *Children speak up about the rights and the future they want* (2021 m.).

raginama užtikrinti **vaiko interesus atitinkantį teisingumą** ir pabrėžiama, kad teismo procesai turi būti pritaikyti atsižvelgiant į jų amžių ir poreikius, ir paisoma vaiko interesus. Turi būti užtikrinta vaikų teisė kreiptis į teismą taip siekiant visiško vaikų teisių pripažinimo ir įgyvendinimo, kartu išlaikant teisinių procedūrų veiksmingumą, be kita ko, rengiant specializuotus mokymus teismų pareigūnams.

3.7. Šeimos aplinka yra labai svarbi vaikų gebėjimui aktyviai veikti. Savo 2020–2025 m. **lyčių lygybės strategijoje** Komisija pažymi, kad vienodas vaikų priežiūros pareigų pasidalijimas tarp tėvų yra labai svarbus užtikrinant vaikų socialinę įtrauktį. Per COVID-19 pandemiją daromas neproporcingas socialinis ir ekonominis poveikis moterims, todėl tėvai kaip komanda labiau nei bet kada turėtų dirbti kartu ir paisyti vaiko interesus. Tiek vaiko garantijų sistemos, tiek vaiko teisių strategijos įgyvendinimas turi būti susietas su pagrindinėmis Europos socialinių teisių ramsčio iniciatyvomis, pavyzdžiui, ES profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvos perkėlimu į nacionalinę teisę.

3.8. ES yra daug įvairių šeimos modelių, įskaitant vaivorykštės šeimas, kurių vienas ar daugiau narių yra LGBTI asmenys. Remiantis Komisijos 2020–2025 m. **LGBTIQ asmenų lygybės strategija**, vaivorykštės šeimų vaikai turi būti apsaugoti, ypač tarpvalstybiniais atvejais, kai dėl šeimos teisės skirtumų tarp valstybių narių šeimos ryšiai gali nebebūti pripažįstami jiems kertant ES vidaus sienas. Pagal 2021–2030 m. **neįgalųjų teisių strategiją** neįgalūs vaikai turi turėti vienodą teisę būti įtrauktiems į bendruomenę ir turėti tokias pat kaip ir kitų asmenų pasirinkimo galimybes. Kaip numatyta 2020–2030 m. **ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane**, reikia spręsti romų vaikų socialinių sąlygų gerinimo klausimą. Diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ar lyties raiškos ir lytinių požymių, negalios ar etninės kilmės prevenciją reikėtų skatinti nuo ankstyvo amžiaus.

3.9. Pasiūlyme dėl **garantijų sistemos** valstybėms narėms pateikiamos gairės ir ištekliai siekiant remti vaikus, kuriems reikia pagalbos, atsižvelgiant į **didelę koreliaciją tarp vaikų socialinės atskirties ir negalėjimo gauti pagrindines paslaugas**. Pažeidžiamoms vaikų grupėms priklauso: i) benamiai vaikai arba vaikai, gyvenantys labai prastomis būsto sąlygomis; ii) neįgalūs vaikai; iii) migrantų kilmės vaikai; iv) mažumos rasinės ar etninės kilmės (visų pirma, romų kilmės) vaikai; v) vaikai, kuriems skirta alternatyvi priežiūra (ypač institucinė), ir vi) vaikai stabilaus pagrindo neturinčiose šeimose.

3.10. **Garantijų sistema** yra strateginė sistema, pagal kurią 27 valstybių narių veiksmai grindžiami **nacionaliniais veikslių planais, kuriuose pagrindinis dėmesys skiriamas garantijų sistemos įgyvendinimui ir šeimoms, turinčioms vaikų, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis**. Rekomendaciją turi priimti ES Taryba, po to visos valstybės narės per šešis mėnesius turės parengti vaiko garantijų sistemos nacionalinius veikslių planus. Pasiūlyme dėl garantijų sistemos pabrėžiama, kad nors galimybių naudotis paslaugomis užtikrinimas yra svarbi kovos su vaikų socialine atskirtimi dalis, **tai reikėtų nustatyti taikant platesnį požiūrį ir remiantis galimybių suteikiančia socialinės ir šeimos politikos sistema**.

3.11. **Strategijoje pateikiamos rekomendacijos dėl veikslių ES ir nacionaliniu lygmenimis** įvairiose politikos srityse ir finansavimo programose, kurios turi įtakos vaikų sveikatai ir gerovei, kaip antai ES lėšos, migracija, sveikatos priežiūra, būstas, švietimas, ekonomika, aplinka ir skaitmeninė transformacija.

3.12. Komisija praneš apie įgyvendinant strategiją padarytą pažangą ES ir nacionaliniu lygmenimis metiniame ES forume vaiko teisių klausimais. Strategijos vertinimas bus atliktas 2024 m. pabaigoje, dalyvaujant vaikams. Komisija **stebės šios garantijų sistemos pažangą, taikydama įvairias priemones, įskaitant** Europos semestrą.

3.13. **Skaidrūs duomenys apie ES ir nacionalinių fondų naudojimą** turėtų būti įtraukti į nacionalinius veikslių planus kartu su veiklos vykdymo tvarkaraščiu. Valstybės narės gali pasinaudoti ES lėšomis savo veiksliams remti, visų pirma ESF+ ir priemone „Next Generation ES“. Pagal ESF+ yra nustatytas konkretus su šiuo klausimu susijęs tikslas ir numatyta lėšų kovai su vaikų skurdu. Pagal naująjį reglamentą **ES valstybės narės, kuriose vaikų skurdo vidurkis yra didesnis už 2017–2019 m. ES vidurkį (23,4 %), turės skirti ne mažiau kaip 5 % savo ESF+ finansinių išteklių kovai su vaikų skurdu**.

4. Konkrečios pastabos dėl ES vaiko teisių strategijos

4.1. **ES vaiko teisių strategija yra labai reikalinga Europos Sąjungos sistema, skirta vaikų teisėms apsaugoti ir suteikti jiems galių.** Nors suaugusieji gali balsuoti ir jiems gali būti taikomas teisių gynimas ir oficialių skundų nagrinėjimo procedūros, net jei jų teisės pažeistos, vaikams dažnai šie mechanizmai netaikomi. Todėl politikos formavimo procese vaikai yra bejėgiai ir Vyriausybės gali nepastebėti jų interesų ir sąmoningai ir sistemingai nedėti pastangų juos apsaugoti ir skatinti jų teises.

4.2. Kad vaikų dalyvavimas būtų kuo veiksmingesnis ir prasmingesnis, reikia iš esmės keisti politines ir institucines struktūras, taip pat požiūrį, vertybes ir kultūrinę praktiką, kad vaikai būtų pripažinti piliečiais ir suinteresuotaisiais subjektais. Siekiant remti vaikų dalyvavimą ir užtikrinti, kad jų balsas ir reikalavimai būtų išgirsti, būtina stiprinti tiek vaikų, tiek suaugusiųjų gebėjimus, be kita ko, vykdant neformalią veiklą, kurią organizuoja pilietinės visuomenės veikėjai mokyklose ir už jų ribų. **Konferencija dėl Europos ateities suteikia puikią galimybę praktiškai užtikrinti vaikų dalyvavimą, o EESRK taip pat išnagrinės būdus, kaip paskatinti vis aktyvesnį vaikų dalyvavimą.**

4.3. **Vaikas yra asmuo ir šeimos bei bendruomenės narys,** turintis teises ir pareigas, atitinkančias jo amžių ir raidos etapą bei teisę į gyvenimo kokybę. Tėvai ir globėjai yra labai svarbūs vaiko kognityvinei, fizinei ir emocinei raidai. Šilti ir palaikantys santykiai tarp senelių, tėvų ir vaikų yra ypač svarbus vaikų gerovės ir atsparumo elementas. Brolių ir seserų tarpusavio ryšiai taip pat yra reikšmingi vaikų raidai. Šis ryšys tampa dar svarbesnis tokiems vaikams, kuriems skirta alternatyvi priežiūra, todėl broliams ir seserims turėtų būti suteikta galimybė likti kartu, nebent tai prieštarautų jų interesams. Politikoje pirmenybė turi būti teikiama investicijoms į vaikus ir jų šeimas ir užtikrinama, kad tinkama ir kokybiška parama būtų teikiama taikant sisteminių, keletą kartų apimančių požiūrį, kad šeimoms būtų padedama auginti vaikus pasitelkiant pozityviosios tėvystės įgūdžius.

4.4. Strategijoje numatyta iniciatyva, kuria remiamas integruotų vaiko apsaugos sistemų plėtojimas ir stiprinimas, turėtų būti papildyta priemonėmis, skirtomis užkirsti kelią visų formų smurtui prieš vaikus. Vaikystėje patirtas ar matytas smurtas gali turėti ilgalaikių pasekmių vaikų fizinei, emocinei ir psichologinei raidai. Reikia plano, apimančio visus valdymo lygmenis, pradedant ES ir baigiant savivaldybių lygmeniu, **siekiant užkirsti kelią smurtui prieš vaikus ir spręsti šią problemą,** taip pat turi būti kovojama su visų formų smurtu, prievarta ir nepriežiūra, įskaitant fizinį ir psichologinį smurtą, seksualinį smurtą, smurtą internete, smurtą šeimoje, institucinį smurtą ir smurtą mokykloje. Reikėtų spręsti dėl įvairių pagrindų pažeidžiamų vaikų problemą kaip antai didėjančią smurto grėsmę, su kuria susiduria mergaitės, neįgalūs vaikai (ypač mergaitės) ir pažeidžiamoje padėtyje esantys arba namų ūkiuose, kuriuose linkstama smurtauti, gyvenantys vaikai. Nepilnamečių, kaip smurtautojų, atveju reikia ne tik vaikams palankių teisminių procedūrų, bet ir vaikams palankios institucinės aplinkos, kuri palengvintų jų visišką socialinę reintegraciją. Siekiant užtikrinti tvarumą ir veiksmingumą, skubioms pagalbos linijoms ir kitoms tokio pobūdžio NVO teikiamoms paslaugoms, skirtoms vaikams ir šeimoms remti, turėtų būti skiriamas struktūrinis finansavimas.

4.5. Vaiko teisių klausimas taip pat turi būti sprendžiamas pagrindinėse įtakos zonose, kurios daro poveikį vaikų ir jų šeimų gerovei. Sprendimus priimančias asmenys turėtų sistemingai **integruoti vaiko teises** siekiant įvertinti iniciatyvos, galinčios paveikti vaikus ir jų teises, poveikį. Šiuo požiūriu, svarstant vaiko teisių klausimą ir palaikant santykius su trečiosiomis šalimis, svarbu pririnkti veikti skubiai ir veiksmingai. Tai strategijoje taikomas bendras požiūris, kuris turi būti pagrindinis įgyvendinimo ir vertinimo procese. Be to, įgyvendinant strategiją valstybėms narėms turėtų būti suteikta galimybė naudotis geriausios praktikos pavyzdžiais iš kitų šalių, kuriose jie davė gerų rezultatų.

4.6. Vaikų atsakomybė už klimato kaitą yra mažiausia, tačiau jiems tenka didžiausia jos poveikio našta. Strategijoje aptariamas aplinkos ir klimato krizės poveikis vaikams, tačiau ši problema turėtų toliau būti sprendžiama, **užtikrinant, kad aplinkos politika ir teisės aktais būtų atsizvelgta į vaikų fizinę ir psichikos sveikatą kaip į atskaitos tašką siekiant riboti aplinkai kylančio pavojaus poveikį vaikams.** Vaikai yra jautresni ir pažeidžiamesni aplinkai kylančiai rizikai nei suaugusieji.

4.7. Tikėtina, kad naujosios kartos realusis ir internetinis gyvenimas visiškai susilies. Toks yra strategijoje taikomas požiūris: **integruoti vaiko teises į skaitmeninį pasaulį, kad jos būtų perspektyvios.** Šiandien skaitmeniniais įtaisais pradeda naudotis vis daugiau vaikų ir vis anksčiau. Mums reikia prieinamos skaitmeninės aplinkos, kuri standartiškai veiktų

visiems vaikams, stipriai reguluojant internetą, kad jis būtų saugesnis, ir remiant skaitmeniniu pilietiniu ugdymu. Vaikai turi teisę naudotis internete pateikiama informacija iš įvairių šaltinių ir jiems neturi būti taikomi savimokos algoritmai ar reklamos verslo modeliai, dėl kurių gaunama nekokybiška informacija.

4.8. Vaikai dar ankstyvame amžiuje gali tapti kibernetinių patyčių aukomis, o tai gali sukelti rimtų psichikos problemų, kurios netgi gali baigtis mirtimi. Be to, vaikai dažniau nei bet kada anksčiau tampa seksualinės prievartos internete aukomis, ypač šiuo karantino laikotarpiu, kai internete vis dažniau dalijamasi vaikų seksualinio išnaudojimo medžiaga⁽¹¹⁾. **Bet kokios formos smurto internete prevencija ir kova su juo yra ypač svarbi vaikų saugumui internete užtikrinti.**

4.9. Visos žiniasklaidos priemonės ir reklamuotojai turėtų gerbti vaikų, ypač jaunesnio amžiaus, teises, o vaikai turėtų būti **apsaugoti kaip vartotojai**. Tai visų pirma pasakytina apie sveiką mitybą, kuri yra prieinama ir gaunama iš aplinkos požiūriu tvaraus šaltinio. Strategijoje siūloma išplėtoti geriausią praktiką ir parengti savanorišką elgesio kodeksą, siekiant sumažinti gaminių, kuriuose daug cukraus, riebalų ir druskos, reklamos poveikį vaikams. Reikia nuoseklaus politikos formavimo, griežtesnės teisėkūros kontrolės dėl informacijos apie gaminius, maisto saugą ir rinkodarą, siekiant riboti nesveikų maisto produktų ir gėrimų reklamos poveikį.

5. Konkrečios pastabos dėl Europos vaiko garantijų sistemos

5.1. **Vaikų skurdas, nepriteklus, diskriminacija ir atskirtis yra keletas didžiausių kliūčių, trukdančių užtikrinti vaikų teises;** todėl EESRK palankiai vertina tai, kad pagal Europos vaiko garantijų sistemą daugiausia dėmesio skiriama šioms sritims, atsižvelgiant į 2030 m. kovos su skurdu tikslą pagal Europos socialinių teisių ramstį, kuriuo siekiama iki 2030 m. iš skurdo išvaduoti ne mažiau kaip 5 mln. vaikų. Tai svarbus žingsnis į priekį, tačiau EESRK ragina kiekvieną valstybę narę savo vaiko garantijų sistemos veiksmų planuose pristatyti kokybinius ir kiekybinius tikslus, kurie viršytų Europos Komisijos tikslą, atsižvelgiant į COVID-19 poveikį. Šie veiksmų planai turėtų būti susiję su galiojančiais teisiniais ir politikos dokumentais, priimtais pagal JT VTK stebėseną.

5.2. Vaiko garantijų sistemos galimybių studijoje nagrinėti **dvejopo metodo** privalumai, pagal kurį visi vaikai, įskaitant tuos, kuriems labiausiai reikia pagalbos, turėtų turėti galimybes naudotis paslaugomis⁽¹²⁾. Tiems vaikams, kurie susiduria su didžiausiomis kliūtimis gaunant paslaugas, prireikus, turėtų būti teikiama papildoma tikslinė parama, kad jiems būtų užtikrinta prieiga naudojant automatinius mechanizmus, užkertančius kelią bet kokiai stigmatizacijos formai. Tai turėtų būti taikoma visoms vaiko garantijų sistemoje nurodytoms paslaugų sritims taikant visapusišką ir tarpsektorinį požiūrį, kad kiekvienas vaikas turėtų vienodas galimybes ir atskaitos tašką, nepaisant jo šeimos aplinkos ar kilmės, ar specialiųjų poreikių, ir visiškai laikantis perėjimo prie kokybiškų globos šeimoje ir bendruomenėje paslaugų.

5.3. **2020 m. bendrame pareiškime dėl vaikų priežiūros paslaugų ES socialiniai partneriai pabrėžia, kad kiekvienas vaikas turi teisę gauti kokybišką, įtraukų ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą gyvenimui pradėti, atsižvelgiant į Barcelonos tikslus ir būsimą jų persvarstymą.** Tai nereiškia, kad tai yra privaloma: tėvams turėtų būti suteikta teisė laikytis savo nuomonės, kuri, jų manymu, geriausiai atitiktų jų vaiko interesus iki privalomo mokyklos lankymo. Tačiau reikia užtikrinti tęstinumą tarp pirmaisiais vaiko gyvenimo mėnesiais ar metais šeimų teikiamos priežiūros ir individualiems poreikiams pritaikyto profesionalaus ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, kai vaikai prisijungia prie švietimo sistemos, o tėvai grįžta į darbo rinką arba mokymo sistemą.

5.4. Vyresnio amžiaus (t. y. 15–18 metų) vaikams turi būti užtikrintas vaiko garantijų sistemos ir Jaunimo garantijų iniciatyvos nuoseklumas, pripažįstant galimus sutapimus, užtikrinant aiškų biudžeto paskirstymą ir rengiant pagal amžių tinkamas ir skiriamąsias priemones nacionaliniuose veiksmų planuose, siekiant padėti vaikams ir jų tėvams užtikrinti sklandų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Tai apima **stereotipų nesuvaržytą informaciją vaikams apie darbo pasaulį**, siekiant juos paruošti darbo realijoms, ir vaikų, ypač mergaičių, dalyvavimo mokslo, inžinerijos ir matematikos studijose skatinimą, tuo tarpu berniukus reikėtų skatinti stoti į priežiūros ir mokymo profesijas.

⁽¹¹⁾ OL C 10, 2021 I 11, p. 63.

⁽¹²⁾ Vaiko garantijų sistemos galimybių studija, galutinė ataskaita.

5.5. Skirtingų **galimybių naudotis sveikatos priežiūra problema** yra morališkai neteisinga ir socialiniu požiūriu nesąžininga. Esant tokiai nelygybei pažeidžiama pagrindinė pacientų teisė į aukščiausią siektiną sveikatą, įskaitant psichikos sveikatą, be to, ji turi ne tik žmogiškąją kainą, bet ir yra brangi ekonominio viešųjų išlaidų tvarumo požiūriu. **Pastebėta, kad vaikų emocinės ir psichinės gerovės sumažėjimas** yra ne tik pavojingas sveikatai, bet ir yra viena iš COVID-19 pandemijos pasekmių: daugelis vaikų patiria nerimą, nes trūksta informacijos ir tikrumo dėl esamos padėties, jie jaučiasi vieniši ir pagalvoja apie savižudybę. Tokiais atvejais labai svarbu skubiai suteikti aukštos kokybės medicinos pagalbą ir palaikyti psichikos sveikatą.

5.6. Vidutiniškai 5,4 % mokyklinio amžiaus vaikų (6–16 metų) Europoje gyvena namų ūkiuose, kur neišgalima įsigyti kompiuterio ar sumokėti už interneto ryšį. Kova su vaikų ir šeimų skurdu pagal vaiko garantijų sistemą taip pat reiškia **kovą su skaitmeninių įtaisų nepriteklumi**. ES SPGS didelio materialinio nepritekliaus rodiklis⁽¹³⁾ turėtų apimti bent vieną skaitmeninių įtaisų nepritekliaus kintamąjį. Vienas iš keturių europiečių negali tinkamai apšviesti, šildyti ar atvėsinti savo namų, todėl kasmet miršta 100 000 žmonių. Remiantis 2020 m. rudenį paskelbta Europos socialinės politikos tinklo ataskaita, energijos nepriteklį patiria ne tik mažas pajamas gaunantys namų ūkiai, bet ir didelė dalis vidutines pajamas gaunančių namų ūkių daugelyje valstybių narių. Energijos prieinamumas daro poveikį vaikų gyvenimo kokybei ir pasirinkimui, taip pat jų sveikatos būklei. Siekiant užtikrinti socialinį ir aplinkosauginį teisingumą, vaikų energijos nepritekliaus problema turėtų būti sprendžiama pagal Vaiko garantijų iniciatyvą kartu su veiksmais pagal Europos socialinių teisių ramsčio 20-ą principą.

5.7. Skubiai priėmus Tarybos rekomendaciją, nacionaliniai veiksmų planai dėl vaiko garantijų sistemos turėtų atitikti **Komisijos rekomendacijoje 2013/112/ES⁽¹⁴⁾ dėl investicijų į vaikus nustatytą trejopą požiūrį** (galimybė naudotis tinkamais išteklių, galimybė naudotis prieinamomis kokybiškoms paslaugoms ir vaikų teisė dalyvauti) ir būti plėtojami konsultuojantis su vaikais, jų šeimomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, stiprinant nacionalinį, regioninį ir vietos pilietinį dialogą. Paramos paslaugas teikiančios organizacijos – tiek valstybinės, tiek ir ne pelno – turėtų būti įtrauktos tarp vaiko garantijų sistemos procese dalyvaujančių suinteresuotųjų subjektų ir socialinių partnerių, susijusių su paslaugų sritimis, siekiant užtikrinti deramas darbo sąlygas ir galimybę vaikams naudotis aukščiausios kokybės paslaugomis.

5.8. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl **vaiko garantijų sistemos nacionalinių koordinatorių, turinčių tinkamus išteklius ir įgaliojimus, kurie koordinuos ir stebės rekomendacijos įgyvendinimą**. Veiksminga sistema bus labai svarbi siekiant įdiegti **tarpyvyriausybinius koordinavimo mechanizmus** (nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmenimis), skirtus vaikų gerovei kurti, įgyvendinti ir stebėti ir vaikų skurdui bei socialinei atskirčiai mažinti. Reikia užtikrinti, kad integruotas požiūris nacionaliniu lygmeniu taptų integruotu požiūriu regionų ir vietos lygmenimis ir kad veiksmingais mechanizmais būtų užtikrinta jų sąveika. Visi atitinkami rodikliai, jei įmanoma, turėtų būti suskirstyti vietos lygmeniu, siekiant aiškiau nustatyti teritorinius skirtumus ir geriau planuoti bei stebėti rekomendacijos įgyvendinimą.

5.9. COVID-19 pandemija išryškino jau esamus sunkumus ir neatidėliotinus daugelio nesaugioje padėtyje atsidūrusių šeimų, kurias su ekonomika, švietimu, sveikata ir gerove susijusios ilgalaikės pandemijos pasekmės gali paveikti labiausiai, poreikius. Padidėjo sistemų koordinavimo spragos ir jo trūkumas. Blogėjančios ekonominės ir socialinės sąlygos padidino vaiko nepriežiūros riziką. Uždarūs švietimo įstaigas, daugeliui tėvų ir globėjų kilo rimtų sunkumų. Dėl nelankomumo padidėjo rizika marginalizuotų grupių vaikams nebaigti mokslų, o tai labai apsunkino neįgalių vaikų, įskaitant tuos, kurie turi intelekto negalią, padėtį. **Labai svarbu, kad mokyklos aplinkoje kiekvienam vaikui būtų suteiktos vienodos galimybės ir prireikus – tikslinė parama**.

5.10. Paramos šeimoms paslaugos gali atlikti svarbų vaidmenį padedant šeimoms susidoroti su esama padėtimi⁽¹⁵⁾. Parama šeimoms, kad jos galėtų atlikti savo pagrindinį vaidmenį, apima švietimo spragų užpildymą, mokymą, socialinę įtrauktį, tėvystės įgūdžius, psichologinę gerovę, galimybes naudotis paslaugomis, užimtumą ir pajamas, neapsiribojant tik socialine politika. Tačiau EESRK pakartoja savo raginimą parengti „Europos susitarimą dėl priežiūros“, **užtikrinant aukštesnės kokybės paslaugų teikimą per visą gyvenimą⁽¹⁶⁾**. Vaikų sveikata ir gerovė priklauso nuo universalios XXI a. šeimos politikos, pagal kurią su vaikais elgiamasi vienodai, nepriklausomai nuo šeimos modelio.

⁽¹³⁾ Šis rodiklis pakeičiamas Didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio rodikliu.

⁽¹⁴⁾ 2013 m. vasario 20 d. Komisijos rekomendacija 2013/112/ES „Investicijos į vaikus. Padėkime išsivaduoti iš nepalankios socialinės padėties“ (OL L 59, 2013 3 2, p. 5).

⁽¹⁵⁾ EBPO, *Looking beyond COVID-19: Strengthening family support services across the OECD*.

⁽¹⁶⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 13.

5.11. Socialinis dialogas atlieka svarbų vaidmenį kuriant praktines priemones, kad vaikų priežiūra taptų prieinamesnė ir įperkamesnė, pavyzdžiui, kolektyvinėmis sutartimis kuriant bendruosius fondus, siekiant remti vaikų priežiūros projektus, skirtus specialiesiems dirbančių tėvų poreikiams konkrečiuose sektoriuose tenkinti, kaip antai sergančių ir neįgalių vaikų priežiūrai ir priežiūrai nenustatytomis jų darbo valandomis. Todėl labai svarbu atsižvelgti į bendrą socialinių partnerių pareiškimą, kad **popamokinės ir atostogų metu teikiamų vaikų priežiūros paslaugų trūkumas Europoje yra pagrindinė kliūtis mokyklinio amžiaus vaikų turintiems tėvams dirbti mokamą darbą visą darbo dieną**. Priežiūros visą dieną ir socialinės bei kultūrinės srities įstaigų, pavyzdžiui, sporto klubų, muzikos mokyklų ir kultūrinių iniciatyvų, bendradarbiavimas yra labai svarbus. Fizinis aktyvumas ir kultūrinis švietimas yra labai naudingi vaikų fizinei, socialinei, emocinei ir kultūrinei raidai.

Briuselis, 2021 m. liepos 7 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG
